

*Marxova »HISTORIJA TAJNE DIPLOMACIJE 18. STOLJEĆA«
u našem izdanju (Globus, Zagreb—Ljubljana 1982)*

I

Ova knjiga privlači pažnju i zanimanje iz više razloga.

1. Sadrži Marxov tekst »Historija tajne diplomacije 18. stoljeća« (21—84) koji se *ne nalazi* u izdanjima Marxovih i Engelsovih sabranih djela na njemačkom i ruskom jeziku, a — na žalost — nema ga ni u izdanju na hrvatskom ili srpskom jeziku (Dela, 1—46, Beograd, 1968—1979).

2. Uređena je, zapravo, kao zbornik. Zato uz osnovni naslov — *Karl Marx, Historija tajne diplomacije 18. stoljeća* — ima dva podnaslova. Prvi — *O azijskom porijeklu ruske despocije* — nije Marxov, nego ga je dodao njemački izdavač (Verlag Olle & Wolter, Berlin 1977) a dio je određene ideologizirane i politizirane interpretacije (o tome kasnije). Drugi — *Komentari B. Rabehla i D. B. Rjazanova* — upozorava na dva važna teksta: *Bernd Rabehl*, Kontroverze unutar ruskog marksizma o azijskom i zapadnokapitalističkom porijeklu društva, kapitalizma i carističke države u Rusiji (93—149); *Karl Marx* o porijeklu prevlasti Rusije u Evropi. Kritička rasprava *N. Rjazanova* (151—212).

Povrh toga, knjiga ima »Uvodnu riječ jugoslavenskom izdanju« (1—4) koju je napisao *Branke Caratan* i »Napomenu izdavača njemačkog izdanja« (5—18) kojoj je autor *Ulf Wolter*, a opremljena je nizom bilježaka (16—18).

Tako komponirana, knjiga je višeslojna. Između ostalog, u njoj nalazimo zanimljiv i višeslojni (ili višestepeni) kritički odnos: Marxov je tekst sastavni dio njegovog i Engelsovog permanentnog kritičkog obračuna s carskom Rusijom i s nekim oblicima engleske politike; Rjazanov ima kritički (što ne znači negatorski) odnos prema nekim Marxovim tezama u tom tekstu; Rabehl kritizira Rjazanovljev kritički odnos prema Marxovim tezama, jer sam Rabehl ima prema njima potpuno afirmativni odnos. Za njega su Marxove teze u funkciji ideološko-političkog obračuna sa staljinizmom — sa znanstvenim pokrićem, a globalnom protuboljševičkom, protuoktobarskom, protusovjetskom osnovicom. U tome se Rabehl oslanja posebno na K. A. Wittfogela, R. Dutschkea i I. Deutschera. Wolter je na toj liniji oštrij. Caratan daje o njihovim tezama veoma sažetu i odmjerenu — i, očito, veoma nužnu — kritičku ocjenu s gledišta suvremene jugoslavenske marksističke misli (4).